

TUTKIMUSSELOSTEET JA KOMMENTIT

VALTIO-OPIN OPETTAMISESTA

Risto Sänkiaho

Valtio-oppi ja tutkinnonuudistus

Valtio-opin merkitys ja tehtävät tämän päivän Suomessa ovat selvästikin toiset kuin joskus silloin muinoin. Valtio-oppia voidaan tarkastella lähtemällä liikkeelle vuoden 1971 koulutuskomitean mietinnön ja ns. FYTT-mietinnön pohjalta. Näissä määritellyt tavoitteet muodostavat perustan koulutuksen kehittämiseksi, vaikkakaan näitä päämääriä ja tavoitteita ei ole missään demokraattisesti valitussa elimessä vielä vahvistettu. Yleensäkin meillä komiteakäytäntö on muodostunut melko selvästi poliittiseen tuotokseen vaikuttavaksi tekijäksi, mihin antiin eduskunnalla ja valtioneuvostolla ei ole suurtakaan sanomista. On otettava huomioon, että usein komiteoiden kokoonpanossa on otettu tarkkaan huomioon ns. parlamentaariset voimasuhteet, minkä johdosta komiteatyön tuloksena syntyneet toteuttamismallit tai toimenpide-ehdotukset ovat usein käyneet läpi melko laajankin poliittisen kentän keskustelun ja monissa puolueissa on komiteoiden sisältöön liittyviä asioita tuotu jopa järjestyksensäkin käsittelyyn.¹

Erityisesti Jyväskylän yliopistossa tapahtuva tutkinnon uudistuksen suunnittelun ja toteuttamisen myötä on herännyt selvästi tarvetta määritellä nykyajan valtio-oppi tarkemmin kuin »vanhakantaisessa» opetuksessa. Tässä määrittelyssä ja tarkentamisessa on toisaalta otettava huomioon valtio-opin asema tieteenä ja toisaalta lähdettävä Jyväskylän yliopiston päämääristä ja tavoitteista, mitkä on ilmituotu laissa Jyväskylän yliopistosta ja sen itsensä hyväksymissä ohjelmissa. Laki Jyväskylän yliopistosta määrää, että opetustyössä on otettava huomioon opiskelijoiden kasvattaminen hyviksi isänmaan ja ihmiskunnan palvelijoiksi. Yleensä korkeakoulujen tehtävänä on kasvattaa vain isänmaan palvelijoita. Tämän lisäksi painopistesuuntina Jyväskylässä ovat laaja-alaiset kasvatustieteet ja liikuntatieteet, joiden tukiaineiksi muut aineet on pyritty muovaamaan. Tältä osin valtio-opin luonne Jyväskylän yliopistossa poikkeaa huomattavasti sen luonteesta muissa maan korkeakouluissa, mutta tämäkin tarkastelu, mikä suurelta osin kohdistuu vain Jyväskylän valtio-

oppiin, ehkä antaa virikkeitä myös muissa korkeakouluissa valtio-opin imagea ja sen tehtäviä suunniteltaessa.

Valtio-oppi: yhteiskuntatiede vai käytännön politikointia?

Tällaisen pragmaattisen lähtökohdan lisäksi olisi valtio-opin asemaa tarkasteltava tieteen sisäisen kehityksen valossa, minkä laatuisen tutkimustoiminnan aloittaminen vaikkapa valtiotieteellisen yhdistyksen puitteissa ei olisi pahitteeksi, sillä yhden miehen sodaksi ei tällaista tärkeätä lohkoa ole syytä kasata.

Tutkinnonuudistuksen yhteydessä ja laajasti jopa sen toteuttamisessa on puhuttu tieteiden merkityksestä ja tieteiden sisäisestä logiikasta. Nämä »henkietieteiset» asiat olisi luonnollisesti huomioitava tutkinnonuudistuksessa, mutta valitettavasti vain usein käytännön ongelmat jäävät näiden jalkoihin. Suunnitteluvaiheessa on usein liian paljon kiinnitetty huomiota tällaisiin »henkimaailman» asioihin ja ehkä jopa tietoisesti pyritty välttämään käytännön ongelmia, joita erityisesti asetettujen tavoitteiden ja sisältöjen arkipäiväinen opettaminen tuo tullessaan. Tämä esitys paneutuu pääosin tähän opetuksen pragmaattiseen puoleen ja jättää »henkimaailman» asiat ehdotetun työryhmän tehtäväksi.

Tarkasteltaessa valtio-opin asemaa tutkinnonuudistuksen yhteydessä on pyritty saamaan vastaus jo kauan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen liittyneeseen kysymykseen tutkimuksesta suhteessa käytäntöön. Positivistisen tieteenkäsityksen mukaisesti ei arvosidonnaisia ratkaisuja voitaisi tieteellisesti tutkia, vaan tieteen olisi pitädyttävä empiiristen lainalaisuuksien etsimisessä. Kuitenkin hegeliläisen tieteen tradition myötä on tullut esille käsitys myös arvosidonnaisten asioiden tieteellisestä tutkimuksesta.

Vahvasti positivistisesta tieteen käsityksestä lähtevä *Jussi Teljo* esitti jo vuonna 1944: »Yhteiskuntatieteetkin voivat palvella käytännöllisen elämän tarpeita tutkimalla niiden välineiden tarkoituksenmukaisuutta, joiden avulla tiettyihin yhteiskunnallisiin tai valtiollisiin päämääriin pyritään, ja myös itse keksimällä tai suunnittelemalla kutakin tarkoitusta vastaavia välineitä».² Tätä voidaan pitää positivistisen tieteenkäsityksen tukena nykyiselle tutkinnonuudistukselle.

Tieteusko on vallannut jotkut valtiotieteilijöistä, ja he näkevät osin Teljon tavoin eräät hallinnon ongelmat vain teknologista uudistusta kaipaavina parannuskeinojen puutteessa riutuvina epäkohtina.³ Lieneeköhän valtio-opin asema todella näin hyvä eli olisiko valtio-oppineista todelliseksi yhteiskuntateknikoiksi? Toisaalta voidaan väittää, että yhteiskuntatieteiden asema on täysin rinnastettavissa luonnontieteiden asemaan uuden ajan vaihteessa.

Uuden ajan myötä luonnontieteellinen käsitys luonnosta muuttui täysin,

mitä sittemmin seurasi jopa filosofiankin muuttuminen aristotelisestä perinteestä paremmin uuteen maailmankuvaan sopivaksi. Tämä tieteen vallankumous ei ollut seurausta joidenkin valistuneiden hallitsijoiden tieteen hartaasta vaalimisesta, vaan yksinkertaisesta hyötyajattelusta, koska samaiset tähtitieteilijät, jotka muuttivat maailmankuvaamme, toimivat hoviastrologeina. Piti hän sitä tietää milloin aloitetaan sota ja milloin mitäkin pitää tehdä perustuen tähtien otolliseen asemaan.

Ehkäpä nytkin, kun yhteiskuntatieteilijät ovat perineet hoviastrologian aseman, on tieteen tuloksien eli päätöksenteon perusteen ja todellisen luonnossa olevan kausaalisuuden välillä yhtäläinen yhteys kuin todellistenkin hoviastrologien aikana. Mutta kehittyihän sitä sentään astrologien ansiosta astronomia; aivan samoin saattaa nykyisestä tutkimuksesta kehittyä »tosi» yhteiskuntatiede. Vaikka DETA ja TANDEM eivät ehkä välittömästi lisääkään maamme demokratiaa ja tasa-arvoa (käydyn keskustelun pohjalta kehitys on ollut täysin päinvastainen), niin niiden myötä on ainakin osittain tieteessä päästy eteenpäin, sillä ainakin DETA:n ympäriltä on virinnyt käytännön käytökelpoisen tiedon ohella suuntaviivoja myös tieteenalan koko kehitykselle.

Mihin valtio-oppia tarvitaan?

Määriteltäessä valtio-opin roolia erityisesti sen opetuksen kannalta on tarkoituksena pyrkiä saamaan selville se kenttä, mikä tulevaisuudessa tulee käyttämään valtio-oppia hyväkseen. Täten olisi lähtökohtana oleva tietynlainen valtio-opin opiskelijan tulevaisuuden toimen kuvaus. Valitettavasti vain Jyväskylän osalta tämän tyyppistä tarkastusta on mahdoton tehdä, koska valmistuneita on niin vähän ja puolet heistäkin on saanut paikan jäsenkirjan eikä suoritettujen opintojen perusteella. Jos tulevaisuudessa jäsenkirja on yhtä tärkeä kuin nykyisinkin on syytä valtio-opin opiskeluun ottaa hyvin tärkeäksi lohkoksi jäsenkirjan värin optimointi.

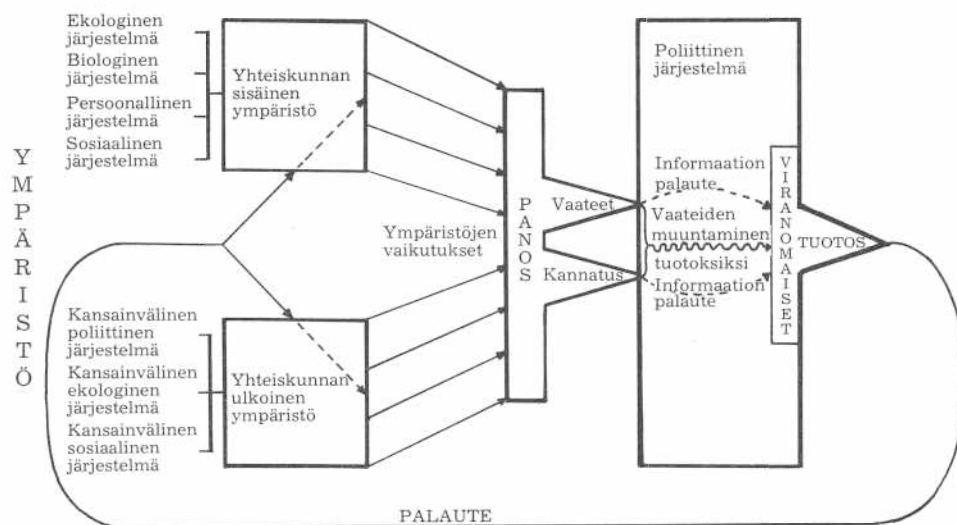
Jyväskylästä valmistuneiden työhönsijoittuminen poikkeaa tietysti mielessä selvästikin erityisesti Helsingistä valmistuneisiin nähden sikäli, että täällä potentiaalisen työnantajakunnan muodostavat kunnat ja kuntainliitot ja vastaavat julkishallinnolliset yksiköt. Suuria painostusryhmiä ja yksityisiä organisaatioita ei ole Pohjois-Suomessa niin paljon kuin Helsingissä, jonne on keskittynyt suurin osa maan painostusryhmien ja järjestöjen organisatorisista toiminoista. Tältä pohjalta voidaan selvästikin kartoittaa ne tietyt tarpeet, mitkä mahdollisilla tulevilla työnantajilla on opiskeluun nähden ja myöskin kartoittaa niitä valmiuksia, joita opiskelijoiden pitäisi saada valtio-opin opiskelun yhteydessä, jotta he pystyisivät toimimaan tulevilla toimipaikoilla.

Tarkasteltaessa valtio-opin roolia muihin yhteiskuntatieteisiin verrattuna on selvästikin huomattava valtio-opin ja muiden yhteiskuntatieteiden melkoi-

nen päällekkäisyys, mikä osaltaan johtuu siitä liiankin keinotekoisesta jaosta eri aineisiin, joka länsimaissa on tehty. Jyväskylän olosuhteissa valtio-oppi menee selvästikin päällekkäin sosiologian, yhteiskuntapolitiikan ja kansantaloustieteen kanssa. Tietyn omaleimaisuutensa valtio-oppi kuitenkin saa siinä, että valtio-oppi voidaan tässä yhteydessä määritellä siksi oppialaksi, joka tutkii julkisen vallan ja siihen liittyvien organisaatioiden toimenpiteitä poliittisen järjestelmän tuotoksen tuottamisessa. Tätä ei ole pidettävä minään valtio-opin määritelmänä, vaan käytännön pakon sanelemana ratkaisuna. Luonnollisestikin valtio-opin yhteiskuntatieteellistä asemaa olisi tarkasteltava koko tieteellisen kehityksen valossa, mikä tarkastelu soveltuisi jo edellä esitettyyn valtiotieteelliselle yhdistykselle osoitettuun tutkimustehtävään.

Valtio-opillisen opetuksen suunnittelu

Valtio-opin opintojen kokonaissuunnittelu voitaneen aloittaa vaikka *Eastonin* systeemianalyttisestä mallista,⁴ mikä ylimalkaisuudessaan ei kuitenkaan suo kovinkaan selvää lähtökohtaa tämän kaltaiselle suunnittelutyölle. Eastonin mallista (kuvio 1) kuitenkin huomataan, että varsin moninaiset seikat ovat vaikuttamassa poliittisen prosessin muotoutumiseen.

(kuvio 1)

Perinteisestä länsimaisesta politiikan tutkimuksesta poiketen olisi selvitysten kohteeksi otettava entistä selvemmin talouselämän ja muun yhteiskunnallisen toiminnan suhteet. Tämä tutkimuslohko ei ole ainoastaan mahdollisen

marxilaisen tieteentradition ymppäämistä tehtäviin suunnitelmiin, vaan käytännön elämän vaatimus, sillä ei ole kovinkaan relevanttia tutkia poliittista prosessia ja sen mahdollista tuotosta irrallaan siitä taloudellisesta kontekstista, missä se vaikuttaa.

Käytännön lähtökohdat, joita jo sivuttiin edellisessä kappaleessa, on otettava suunnittelun lähtökohdiksi myös siinä suhteessa, että vain todellisen tilanteen valossa voidaan opettaa opiskelijoille heidän myöhemmin tarvitsemaan valmiuksia ja täten kasvattaa heistä lain vaatimia isänmaan palvelijoita.

Sekä systeemitoeettinen yleinen poliittisen prosessin että käytännön poliittisesta päätöksenteosta hallinnossa vastaavien elinten kuvaus (kuvio 2) ovat siksi karkeita lähtökohtia, ettei niistä voida kehittää suoraan niitä valmiuksia, joita opiskelijoille pitäisi antaa valtio-opin opetuksen yhteydessä. Tämän vuoksi olisikin syytä tarkastella asioita joidenkin muiden menetelmien avulla siten, että näitä taivaita hipovia kokonaismalleja silputaan pieneksi osaksi, jolloinka niistä päästään myös valtio-opin tutkimuksen osa-alueisiin ja edelleen ehkä tiettyihin teoreettisestikin relevantteihin ongelmiin, joita on syytä valaista myös historiallisella valtio-opin kokonaiskehityksen katsauksella.

Kuvio 2. Käytännön poliittisesta päätöksenteosta hallinnossa vastaavat elimet

	Byrokratia	Luottamuselimet	
Valtakunta	Ministeriöt Keskusvirastot Armeija yms.	välitön valinta	välillinen valinta
		Eduskunta	Presidentti Valtioneuvosto Komiteat Suomen Pankki Valtion yhtiöt yms.
Lääni	Lääninhallitukset		Eräät lautakunnat Kuntainliitot
Kunta	Kunnan virkamiehet	Valtuusto	

Jyväskylän yliopiston opetuksessa täytyy ottaa erityisesti huomioon se, että valtio-oppi on siellä laaja-alaisten kasvatustieteiden ja liikuntatieteiden tukiaine. Tämän vuoksi on valtio-opin erityiseksi opetuskentäksi pyritty rajaamaan julkisen vallan päätöksenteko, koska tämä mahdollistaisi optimaalisesti valtio-

opin hyväksikäytön muissa aineissa. Ajatellen kasvatusta ja myös liikuntaa on julkisella vallalla näillä kummallakin sektorilla melkein pä monopoliasema ja ainakin sellainen toimintamahdollisuus, että julkinen valta pystyy säätelemään hyvin voimakkaasti näiden sektoreiden toimintaa.

Päälähtökohta, julkisen vallan päätöksenteko, on jaettu kahteen ryhmään: hallinnollinen päätöksenteko ja luottamuselimiä päätöksenteko. Tätä hallintoelimiä ja luottamuselimiä päätöksentekoa on myös pyritty tarkastelemaan eri tasoilla: valtakunnan, läänin ja kuntatasolla, koska tietyissä tilanteissa asioiden käsittelyssä tarvittavat valmiudet ja näihin toimintoihin liittyvät teoriat poikkeavat joissakin suhteissa toisistaan.

Valtio-opin dialektiikka

Edellä esitetyillä kaavioilla hahmoteltua mahdollista opetuskokonaisuutta pitää vastaavien ja muiden menetelmien avulla lähemmin suunnitella, jotta saataisiin tietty kokonaisvaltainen opetusohjelma, mihin liittyvät sekä kurssi-vaatimukset, kurssit, proseminarit, seminaarit että luennot ja muut vastaavat opinnot. Kutakin kurssia, seminaaria ja vastaavaa pitäisi tarkastella hyvin seikkaperäisesti, jotta päästäisiin selville, mitä kurssin pitäisi sisältää ja mitä valmiuksia tällaisen kurssin käyneen opiskelijan pitäisi omata sen läpikäytyään. Kuulustelumekanismiin pitäisi sisällyttää nykyisen, liian usein pelkästään tietyn ulkoluvun mittaamisen ohella myöskin tekijöitä, joilla voidaan kartoittaa mahdollisia oppimisvaikeuksia ja tällä tavalla evaluoida ja suunnitella kursseja yhä paremmaksi.

Erityistä syytä olisi opetuksessa kiinnittää huomio juuri oppimisvaikeuksien voittamiseen ja pyrkiä kasvatustieteelliseen kirjallisuuteen perehtyen tarkastelemaan omaa opetustyötä. Nythän korkeakouluissamme kasvatustieteellinen ja muu pedagoginen valmius rajoittuu näyteluontoon, missä pystytään kyllä testaamaan hakijan mahdollinen kuuromykyys.

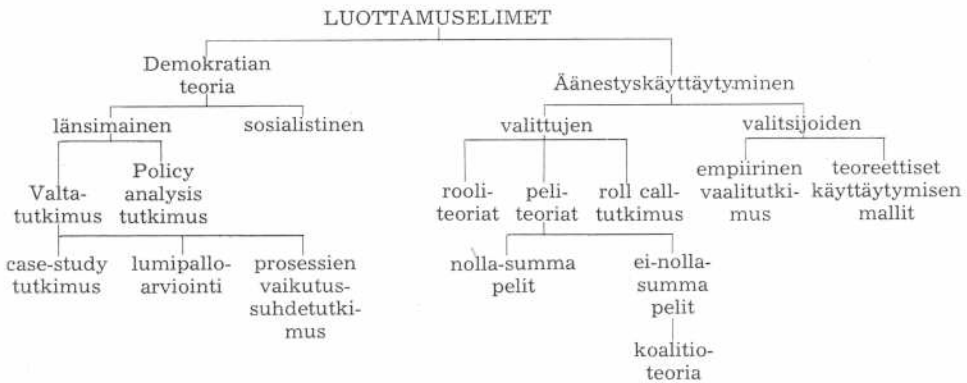
Opintojaksojen ja muunkin opetuksen suunnittelussa voidaan lähteä liikkeelle vaikkapa *Bloomin* taksonomiasta, missä ensinnäkin jaetaan tavoitteet kognitiivisiin (tiedolliset) ja affektiivisiin, jotka viimeksi mainitut voidaan jakaa toisaalta niihin tavoitteisiin, mitkä ilmaisevat, millaiseksi yksilön olisi tultava suhteessa erilaisiin tunnetiloihin eli hänen tulisi hallita pelkonsa, kateutensa yms. seikat, ja toisaalta niihin tavoitteisiin, mitkä yksilön tulisi tehdä, mihin suuntautua, mitkä tavoitella, arvostaa ja mihin olla motivoituneita.⁵

Bloomin kognitiiviset tavoitteet on niiden kehittäjä jakanut seuraavaan taksonomiseen hierarkiaan. Alimpana tasolla on muistaminen, minkä alatavoitteita ovat tunnistaminen ja tuottaminen. Kompleksisempi tavoite on ymmärtäminen, mitkä seuraa soveltaminen, analyysi, synteesi ja evaluointi. Evaluoinnissa kyetään kriittisesti arvioimaan tietokokonaisuuksia määrättyjen kriteerien avulla.⁶

Nythän valtio-opin opetuksessa nuhrataan liiaksi Bloomin taksonomian tavoitteiden alimmilla tasoilla, eikä kai missään ole pyritty tyydyttämään opetuksessa kaikkia tässä esitettyjä tavoitteita.

Opetussuunnittelun tekniikoita

Relevanssipuun avulla on kuviossa 3. pyritty selvittämään luottamuselinten tutkimusta tarkasteltaessa julkisen vallan päätöksentekoa. Ensimmäisessä haaraassa relevanssipuu jakautuu demokratian teorioihin ja äänestyskäyttäytymiseen.

(kuvio 3)

seen. On otettava huomioon, että tämä jako ja tarkastelu näin muodostuviin oksiin on hyvin subjektiivinen ja varmaan eri tutkijat päätyisivät erilaisiin tuloksiin. Tässä onkin päätarkoituksena tarkastella yksinomaan relevanssipuun mahdollisuuksia opetuksen suunnittelussa, eikä antaa mitään selvää yksiselitteistä kuvaa valtio-opin opetuksen kokonaissisällöstä jollakin osa-alueella. Demokratian teorioiden haara on jaettu erikseen länsimaiseen ja sosialistiseen demokratian teoriaan sekä länsimainen demokratian teoria taas tietynlaisiin päätutkimussuuntauksiin, jotka on havaittavissa länsimaisen demokratian teorian tutkimuksissa tai, jotka ovat tietyllä tavalla osin syntyneet länsimaisen demokratian käsityksen ympärille. Eliittitutkimus on jaettu edelleen alaryhmissä case-study tutkimuksiin, lumipallo-arviointitekniikkaan perustuviin tutkimuksiin ja prosessin vaikutustutkimuksiin. Luonnollisesti myös nämä päätteet voidaan jakaa tietynlaisiin omiin alaryhmiinsä ja myöskin »policy analysis»-tutkimuksen haara voidaan jaotella eri alaryhmiin. Sosialistisen demokratian teoriaakin voidaan tarkastella erilaisissa haarautumissa, mutta tässähän ei ollut tarkoituksena kaikkien mahdollisten haarautumien kuvailu vaan tarkastella puun mahdollisuuksia kyseessä olevan ongelman ratkaisuun.

Äänestyskäyttäytyminen on jaettu valittujen ja valitsijoiden äänestyskäyttäytymiseen, jossa valittujen äänestyskäyttäytymistä on pyritty selvittämään suhteessa puun muihin haaroihin.

On huomioitava, että opetuksessa ja myös sen suunnittelussa ei relevanssi-puun tuomaa informaatiota ole käsitettävä oksa oksalta, vaan oksat muodostavat yhden puun ja kokonaisuus on selvästi integroitavissa yhteen. Erityisesti tämä on otettava huomioon opetuksessa siten, että nolla-summa pelin teoria ei liity yksinomaan peliteoreettisiin tarkasteluihin, jotka kuvaavat valittujen äänestyskäyttäytymistä, vaan nämä peliteoreettiset selvitykset liittyvät myös omilta osiltaan muihin tarkasteltaviin ilmiöihin ja niitä ei ole syytä opettaa yksinomaan tässä haarassa vaan erityisesti integroimalla ne muihin vastaavan tyyppisiin ongelmiin.

Tarkasteltaessa niitä valmiuksia, joita pitäisi opetuksessa ottaa huomioon, voidaan tarkastella kutakin relevanssi-puun haaraa erikseen. Kussakin oksiston haarassa voidaan tarkastella erikseen teoriaa ja käytäntöä eli mitkä teoreettiset tiedot ja valmiudet liittyvät tähän opetuskokonaisuuteen sekä niitä mahdollisia empiirisen analyysin menetelmiä, mitkä ovat relevantteja tämän osan empiirisissä selvityksissä.

Tarkasteltaessa esim. valittujen äänestyskäyttäytymistä esitettyjen teorioiden ja äänestyksen empiirisen analyysin pohjalta on empiirisissä rooliteoreettisissa tutkimuksissa osattava käyttää ainakin seuraavia menetelmiä: faktori-analyysi, regressioanalyysi, erotteluanalyysi, varianssianalyysi sekä yleisesti käytössä olevat taulukointitekniikat.⁷

Äänestysten empiiriseen analyysiin on ainakin sovellettavissa seuraavia menetelmiä: faktorianalyysi, regressioanalyysi, erotteluanalyysi, ryhmittely-analyysi ja puuanalyysi. Luonnollisestikaan näitä analyysimenetelmiä ei ole opetettava joka kohdassa uudelleen, vaan kokonaisvaltaisesti suunniteltava metodiopetuksen eteneminen niin, että sillä voidaan palvella mahdollisuuksien mukaan koko opetusohjelmaa ja että opiskelijat tällaisen opetuksen myötä saavat riittävät valmiudet tutkimustyön tekemiseen ja toisaalta myös tutkimuksen käytön evaluointiin.

Opetettavien asioiden sisältöä voidaan tarkastella myös toisesta lähtökohdasta käsin. Haluttaessa mahdollisemman tarkoin perehdyttää opiskelijat hallintoprosessin kulkuun voidaan toisaalta käyttää relevanssi-puuta tai tarkastella hallintoprosessin kehitystä ja siihen liittyviä toimenpiteitä ja niitä keinoja, teorioita ja muita eri toimintavaiheisiin liittyviä valmiuksia, joita opiskelijoille pitäisi antaa.

Hallintoprosessi on tässä karkeasti luokiteltu vireillepanoon, valmisteluun, suunnitteluun, päätöksentekoon, toteuttamiseen ja seurantaan. Asioiden vireillepano muistuttaa tässä hyvin suuresti *Almondin* systeemiteoreettisen mallin kysymysten julkituomista. Poliittisen prosessin toiminnan kannalta on ensiarvoisen tärkeitä tutkia keillä kansalaispiireillä tai valituilla elimillä on vireil-

lepano-oikeus. Vireillepano-oikeus liittyy hyvin selvästi demokratiakäsitykseen sekä yleiseen viihtymiseen, vieraantumiseen ja moniin muihin sosiaalisiin toimiin.

Aloiteoikeutta selviteltäessä on luonnollisesti tarkasteltava, millä kaikilla instansseilla, organisaatioilla ja ryhmillä on lakiin tai yleiseen toimintaperiaatteeeseen sidottu aloiteoikeus. Toisaalta on selvitettävä, kuinka paljon tämä on muodostunut pelkästään kuolleeksi kirjaimeksi. Erityisesti tarkasteltaessa eduskunta-aloitteita on havaittavissa, että niiden merkitys on hyvinkin pitkälle pelkästään propagandistista, eikä niillä ole vaikutusta todelliseen poliittiseen tuotokseen.

Asioiden ja toiminnan valmistelu on suomalaisessa järjestelmässä hyvin paljon yksinomaan virkamieskoneiston toimintaa. Tämä asioiden valmistelu on tutkimuksessa ja ehkä myös opetuksessa jäänyt melkoisesti lapsipuolen asemaan. On syytä ottaa huomioon, että asioiden valmistelu, mihin kiinteästi liittyy suunnittelu, muodostaa ne toimintalinjat, joiden mukaan edustuselimet joutuvat tekemään päätöksiä.

Jo *Michelsin* ajoista on puhuttu oligarkian rautaisesta kahleesta, mikä joskus on kuitenkin verhottu vihreään ja joskus vähän punaisempaan kaapuun. Suunnittelu liittyy hyvin elimellisesti asioiden valmisteluun. Suunnittelussa täytyy toisaalta tarkastella fyysistä suunnittelua ja toisaalta yleensä kokonaisvaltaista eri toimintojen suunnittelua.

Suunnittelu on hyvin pitkälti luiskahtanut virkamiesten käsiin ja koko suunnittelumystiikka on jäänyt luottamusmiehille täydelliseksi utopiaksi tai ehkä jonkinlaiseksi poliittisen uskonnon korvikkeeksi. Suunnittelun avulla luodaan en toimintaedellytykset, joiden mukaan erilaiset poliittiset julkishallinnolliset organisaatiot joutuvat tulevaisuudessa toimimaan, minkä vuoksi suunnittelu liittyy hyvin kiinteästi poliittiseen toimintaan. Valitettavasti vain poliittinen kaukonäköisyys yltää ainoastaan seuraaviin vaaleihin, kun taas suunnittelun avulla luodaan toimintamalleja ja ohjataan toimintaresursseja monien vaalikausien ajoiksi.

Poliittisten päätösten seuranta on viime vuosiin asti jäänyt lapsipuolen asemaan eikä evaluointi ole liittynyt yleiseen hallintoprosessiin kuin vasta ns. sosiaali-indikaattori keskustelujen myötä, mutta todelliset toteutukset ovat antaneet odottaa itseään.

Suunnittelun ja päätöksenteon muodostuessa hyvin tärkeäksi osaksi hallintoprosessia ja koko poliittisen järjestelmän tuotosta olisi syytä valtio-opillisessa tutkimuksessa ainakin Jyväskylässä selvästikin keskittyä hallintoprosessin näiden osa-alueiden tutkimiseen. Tällaisella tutkimuksella valtio-oppi pysyisi Jyväskylän yliopistossa parhaiten palvelemaan myös tämän opinahjon päätieteenaloja, jotka ovat laaja-alaiset kasvatustieteet ja liikuntatieteet.

Käytännön elämän poliittinen toiminta ja päätöksenteko on Suomessa hyvin usein jaoteltu talouspolitiikkaan, kulttuuripolitiikkaan ja sosiaalipolitiikkaan.

Tämä on tunnusomaista länsimaiselle sosiaalitieteelle, missä hyvin keino-tekoi-
sesti jaetaan toimintoja eri sektoreihin tai eri tieteenaloihin kuuluviksi. Jos
pyritään antamaan kokonaisvaltainen kuva suunnittelusta ja päätöksenteosta
on hyvin keino-tekoi-
hin. Vastaavasti suunnittelu Suomessa hyvin usein jaotellaan valtakunnan-,
länin-, alue- ja kuntasuunnitteluun. Luonnollisesti eri toimintasektorit vas-
taavat tämäntyyppisestä suunnittelusta, mutta näille kaikille sektoreille on
yhteistä suunnittelussa käytettävät teoriat ja menetelmät.

Vaikka valtio-opin opetuksessa otettaisiin tarkastelun kohteeksi joku
tietty sektori, ei se estä sitä, että näitä samoja valmiuksia ei voitaisi käyttää
muilla sektoreilla tai suunnittelulohkoilla. Tällaisen yleisen poliittisen päätök-
senteon ja suunnittelun opetuksen yhteydessä pitäisi opiskelijoille antaa aina-
kin alkeelliset tiedot seuraavista asioista: päätöksentekoteoriat, operaatioana-
lyysi, budjetoitintekniikat ja ATK, sillä nykyaikana vain tietokoneen avulla
voidaan käyttää hyväksi edellä mainittuja tekniikoita.

Opintojakson suunnittelu

Opetuksen suunnittelun alavaiheita on myös erilaisten kurssien ja oppisisäl-
töjen suunnittelu. Tässä käydään esimerkinomaisesti läpi kuntasuunnitteluse-
minaari, koska Jyväskylän yliopiston opiskelijat valtaosiltaan sijoittuvat kun-
tiin tai erilaisten julkisten alueyhteisöjen palvelukseen kuten kuntainliitot ja
länihallitukset.

Kuntasuunnittelun seminaarin tarkoituksena on perehdyttää opiskelijat
toisaalta kuntasuunnittelun käytännön problematiikkaan ja niihin liittyviin
teorioihin ja menetelmiin, joiden avulla he saavat yleiset valmiudet myös muu-
hun suunnitteluun. Seminaarin aikana pyritään tutustumaan joidenkin kuntien
toimintaan käytännön suunnittelussa. Tarkoituksena on valaista suunnittelua
kunnan yleisellä tasolla ja erikseen erällä sen pääsektoreilla kuten esim.
talous-, asemakaava-, sosiaalitoimen, terveydenhoidon ja koulutoimen suun-
nittelu. Näissä sektorikohtaisissa tarkasteluissa pyritään uittamaan sisään eri
suunnittelun menetelmiä ja tarkastelutapoja. Tässä yhteydessä pyritään selvit-
tämään mitenkä erilaiset budjetoitintekniikat soveltuisivat kuntatasoisen
budjettisuunnitteluun ja pyritään löytämään operaatioanalyttisiä tarkastelu-
tapoja kunnan yhteissuunnittelun apuvälineiksi.

Lisäksi pyritään tarkastelemaan poliittista kokonaisprosessia erilaisissa kun-
nissa, kuinka paljon poliittiset voimasuhteet, taloudelliset tekijät tai jotkut
muut vaikuttavat poliittisen järjestelmän tuotokseen. Tässä tarkastelussa yhdis-
tetään traditionaalinen äänestyskäyttämistutkimus moderniin »policy analy-
sis»-tutkimukseen, minkä yhteydessä pyritään myös selvittämään, tällaiseen

tutkimukseen liittyviä teorioita, menetelmiä ja muita asiaan liittyviä tekniikoita.

Kuntasuunnitteluseminaarissa pyritään tutustumaan myös käytännön kuntasuunnittelun ongelmatiikkaan perehtymällä lautakuntien työskentelytapoihin ja niissä mahdollisesti oleviin puutteisiin. Tällöin opiskelijat tutustuvat myös käytännön toimintaan ja pystyvät mahdollisessa uudessa työpaikassaan toteuttamaan käytännön rutiineja ja mahdollisesti soveltamaan teoreettista tietoa käytännön toimikenttäänsä.

Kuntasuunnitteluseminaarin yhteydessä on tarkoituksena teettää opiskelijoilla pienimuotoisia ryhmätyötutkimuksia, joissa he pyrkivät ratkaisemaan joitakin tiettyjä tutkimusongelmia. Tähän kuuluu integroidusti myös ATK-opetus siten, että samalla opiskelijat pystyisivät käyttämään laskentakeskuksen tietokonepalveluksia hyväkseen tutkimuksen analysoimisvaiheessa. ATK-koulutus ei tämänmuotoisessa opetuksessa kuitenkaan rajoitu yksinomaan tiettyjen rutiinien tai kirjasto-ohjelmien selvittelyyn, vaan pyritään hyvin laajasti tarkastelemaan ATK:n merkitystä kunnallishallinnossa. Tietokoneiden mukaantulo hallintorutiineihin on omiaan keskittämään päätöksentekoa hyvin voimakkaasti erityisesti valtakunnan tasolle. Tämän tyyppisiin ongelmiin on syytä jo nyt valtio-opillisessa tutkimuksessa paneutua ja on pyrittävä ennakoimaan niistä johtuvia haittatekijöitä, joita lisääntyvä ATK hallinnon apuvälineenä tulee tulevaisuudessa aiheuttamaan. 60-luvulla vanhojen puolueiden toiminta oli omiaan vieraannuttamaan suomalaisia äänestäjiä, mutta 70-luvulla ehkä tietokoneet toimivat vanhojen puolueiden sijaisina tässä vieraannuttamisprosessissa, mistä on selviä esimerkkejä erityisesti kansaneläkelaitoksen piirissä eli kuinka pieni ihminen on voimaton suuren tietokoneen edessä. Suomessa vieläpä virkamieskunta suhtautuu pelonsekaisin tuntein tietokoneeseen, minkä vuoksi lähinnä koulutuksen puutteeseen liittyvä ongelma on polttava, eikä kukaan pysty hallitsemaan tietokonetta, vaan tietokone hallitsee kaikkia.

Tässä tarkastellut opetuslohkot ovat hyvin suppeita ja erityisesti erät hyvin laajat tutkimussektorit kuten kansainvälinen politiikka vaatisi oman erillisen selvityksensä. Tämä esitys pyrkii antamaan vain tiettyjä viitteitä siitä, miten opettamiseen ja opetukseen pitäisi valtio-opissa suhtautua. Enää ei ole syytä puhua tietystä luentopakosta, joka virkavelvollisuutena suoritetaan, vaan tietystä integroidusta kokonaisvaltaisesta opetustapahtumasta, missä pyritään mahdollisemman tehokkaasti antamaan opiskelijoille ne valmiudet, mitkä heiltä tulevaisuudessa tultaneen vaatimaan.

Itse opetustapahtumakin vaatisi melko suuria muutoksia. Tenttikirjan ulkoluku lienee jo aikansa elänyt instituutio samoin kuin ns. luennot, jotka hyvin usein ovat suoraa luentaa. Tämä esi-guttenbergilainen kirjapaino, jossa yksi munkki lukee ääneen ja muut jäljentävät, on usein turhanpäiväistä ajanhukkaa painokoneiden ja monistusautomaattien vuosisadalla.

Koska yleensä temput oppii vain tekemällä, olisi pienryhmätyöskentelyn ja

muunkinlaisen omaehtoisen työn teettäminen opiskelijoilla suotavampaa kuin nykyinen luennoilla istuskeleminen ja tenttikirjojen päähän pönttääminen. Ehkä johdetulla tutkimustoiminnalla ja muulla vastaavalla pystyttäisiin entistä paremmin motivoimaan opiskelijoita opiskelussaan. Pieni perehtyminen oppimisteorioihin ei olisi myöskään opettajalle pahitteeksi. Hän saisi tällä tavalla uusia tietoja omankin opettamistapahtumansa suunnitteluun. Erityisesti ryhmäoppiminen ja muut vastaavat tehokeinot olisivat omiaan valtio-opin opettamisessa.

Lopuksi

Valtio-opin asema koko tutkinno uudistusprosessissa olisi nähtävä tätä tarkastelua laajempänä ongelmana, johon voisi edellä ehdotettu valtiotieteellisen yhdistyksen mahdollisesti perustama työryhmä keskittyä. Ovathan varsin erilaiset yhteiskunnalliset toiminnat vaikuttamassa julkisen vallan toimintaan ja tätä kautta myös yleiseen hyvinvointiin. Tällaisen kartoitus- ja selvitystyön pohjaksi voitaisiin ottaa Erik Allardtin esittämä yhteiskuntatieteen tehtävänasettelun muuttaminen nykyisestä invarianssien löytämisestä invarianssien muuttamiseen.

LÄHDEVIITTEET

¹ Komiteatyöstä valtionhallinnossa ks. tarkemmin Stålberg Krister, *Kommittéväsendet i den statliga beslutsprocessen. Meddelanden från Statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi*, B: 52/1976.

² Teljo Jussi, »Voivatko yhteiskuntatieteet palvella käytäntöä?», *Suomalainen Suomi* 9/1944.

³ Heiskanen Ilkka, »Politiikan ja hallinnon tutkimuksen tuottama teknologia, poliittisen ja hallinnollisen toiminnan tekniikka ja tutkimustulosten käytäntöön soveltamisen taktiikka, *Politiikantutkimuksen neuvottelupäivät*, Helsinki 1977.

⁴ Easton David, *A Framework for Political Analysis*, Englewood Cliffs, N. J. 1965, s. 110.

⁵ Taksonomiasta ja opetuksen evaluoinnista ks. tarkemmin esim. Bloom, Benjamin S. — Hastings J. Thomas — Madaus George F., *Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*, New York 1971.

⁶ Bloom Benjamin S. (ed.), *Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Educational Goals*, New York 1956, ss. 11—24.

⁷ Oksanen Matti, *Kansanedustajan rooli*, Helsinki 1972, ss. 320—324.